Ez 5 30

MARTINI AB AZPILCVETA DOCTORIS NAVARRI

COMMENTARIVS
de Silentio in diuinis officijs, præsertim in choro seruando,

SVPER CAP. IN LOCO BENEDICTIONIS. 5. Q. 4.

AB IPSOMET DESVMPTVS ex suo Enchiridio, siue Manuali de Oratione, & Horis Canonicis.

PERMISSV SVPERIORVM.

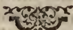
ROMAE,
Ex officina Iacobi Tornierij, & Iacobi Bericchiæ.
M. D. LXXXIIII.

Gregorij XIII. Pont. Opt. Max. priuata lege sancitum est, ne quis Typographus imprimere, neu quis Bibliopola diuendere, donare, aut permutare hunc Martini ab Azpilcueta Doctoris Nauarri Commentarium de Silentio in Diuinis Officijs, praesertim in choro seruando, audeat ante decennium absque eiusdem auctoris consensu. Qui secus faxit poenae illi sunto sententia excommunicationis, & aliae mulctae in proprio motu contentae. Dat. Romae apud Sanctum Petrum sub annulo Piscatoris die xxij. Nouemb. Anno Pontificatus sui Nono.

REVERENDIS ADMODVM IN CHRISTO PATRIBVS,

Et Dominis omnibus Sacris Confessionibus audiendis præfectis,

MARTINVS AB AZPILCVETA DOCTOR NAVARRVS S. P.

OTVM facio vestris Paternitatibus, Patres admodum in Christo Reuerendi, ac domini mei, virum quendã admodum Illustrẽ, & Reuerendissimum pro magna, qua est in Deum Religione, dixisse mihi proximis diebus, se desiderare, vt in reuerentiam diuinæ Maiestatis, & sui cultus obseruantiam colligerem insigniora loca Enchiridij nostri de Oratione, & Horis Canonicis Sanctissimo Domino nostro Gregorio XIII. Pont. Opt. Max. dicati, quibus commendatur, & probatur esse valde necessarium silentium, dum diuina (præsertim in choro) peraguntur; vt multi, qui ea celebrare tenentur, possent facile illa in vnum quasi fasciculum florum coadunata odorari, & persuaderi ad illa cum decenti grauitate, pausa, & reuerentia celebranda. Qua re admiratus fui primum, quòd vir omnium, qui hanc sacram curiam

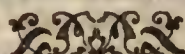
ſuſtentant, & ornant publicis, priuatiſque rebus occupatiſſimus, cuperet, vt officia diuina, quibus ille vti canonicus ſolet intereſſe, cum debito ſilentio, iuſtaque pauſa, & reuerētia fierent: cum alij ordinis ſui viri paucioribus occupati ſoleāt deſiderare, immo petere à ſancta Sede Apoſtolica libertatem à ſeruitute etiam priuatim ea recitandi. Deinde cœpi mecum reputare id ei forte ideo ſpecialiter à Spirituſancto æterno Deo noſtro inſpiratum, quod eius miniſterio deliguntur fere omnes, qui à ſanctiſſimo Domino noſtro ad ſacerdotia promouentur. & æquum eſt eum curare, vt illi debite ea faciant. Ob idque conſtitui eius voto, quod mihi pro iuſſu eſſe debebat, ſatisfacere. Et quoniā ille nomen ſuum tacitum eſſe voluit, decreui hanc opellam eius iuſſu ſuſceptam, per quam confeci hunc cōmentariolum breuē quidem, ſed non omnino pænitendū in principium canonis in loco benedictionis. cauſſę quinctę quæſtionis quartæ per Gratianum noſtrū inſerti veſtris Paternitatibus, quorū ſancto labore, cura, & ſtudio Chriſtiani omnes in officio noſtro potiſſimū (mea ſententia) continemur, dicare: eum veſtræ protectioni commendando, ſimulq. orando, vt dignemini illum veſtra lectione donare, & perſuadere nobis obligatis ad diuina officia canenda, vel recitanda, vobiſq. noſtra errata confitentibus, vt emendemus ea, & dolemus ad amuſſim, & dolabram, quam ex eo decerpere licet, in gloriam Domini Noſtri Ieſu Chriſti, qui veſtras admodum in Chriſto Reuerendas Paternitates ſeruet, proſperet, beetq. æternum. Amen.

MAR-

MARTINI AB AZPILCVETA DOCTORIS NAVARRI

COMMENTARIVS DE silentio in Diuinis Officijs, præsertim in choro seruando.

Cap. in loco benedictionis. 5. q. 4.

Concilium Toletanum Cap. 1.

N loco benedictionis considentes Domini sacerdotes, nullus debet aut indiscretis vocibus perstrepere, aut quibuslibet tumultibus perturbare; nullis etiam fabulis vanis, vel risibus agi &, quod est deterius, obstinatis disceptationibus tumultuosas voces effundere Et reliqua.

PRIMVS LOCVS.

SVMMARIVM.

1 *Silentium in altari, & choro necessarium.*
2 *Rusticus qui hæc in grauium conuentu facit.*
3 *Canon generalis generaliter intelligendus, etiamsi maior ratio sit in vna, quàm in alia specie.*
4 *Canonem similis ratio ad similia extendit.*
4 *Rex immortalis cur magis, quàm mortalis honorandus.*
5 *Orans de solo illo, quod orat cogitet.*

Orantis

5 *Orantis pectus Deo pateat, & hoſti claudatur.*
5 *Orans cogitet quem alloquatur: & audiat ſi vult à Deo audiri.*
6 *Orantis ſermo tranquillus ſit, & verecundus.*

1 Ollecturus igitur ex noſtro Enchiridio de Oratione, & Horis Canonicis pręfata loca inſigniora, quibus commendatur, & concluditur, ſilentium eſſe valde vtile, decorum, & neceſſarium ad omnia diuina officia præſertim in altari, & choro peragenda, delegi principium huius decreti in loco benedictionis. 5. q. 4. à noſtro Gratiano ſuo magno libro
2 Decretorum inſerti; poſteaque à Concilio Conſtantienſi & alijs, atque tandem à Concilio Tridentino ſeſſ. 22. c. 2. repetiti; quod illa verba nominatiui caſus, *Conſidentes Domini ſacerdotes*, mutauit in illa conuenientiora caſus ablatiui abſoluti, *Conſidentibus Dominis ſacerdotibus*. Primus itaque præfatorum locorum fundatur in prædicto principio d.c. in loco benedictionis. 5. q. 4. quatenus probat, ruſticè, immodeſtè, ac inurbanè facere illũ, qui, conſidentibus in Synodo ſacerdotibus, indiſcretis, vel (vt in Concilio Tridentino eſt) immodeſtis vocibus perſtrepit, aut tumultibus, fabulis vanis, vel riſibus perturbat, & alia in ea vetita facit.

3 Neque plane huius argumenti vim reprimet, qui reſponderit, Decretum hoc probare tantum, id non licere in Concilio, ſiue Synodo ſacerdotum Domini, de qua nos non agimus; & quòd à diuerſis non fit illatio. l. Papinianus. ff. de minorib. c. ad audientiam. de dec. Non, inquam huius argumenti vim reprimet, qui hoc reſponderit. Primo quia replicari poteſt, quòd canon hic generaliter loquitur de omni loco benedictionis, in quo Domini ſacerdotes conſidunt, & palam eſt ſacerdotes Domini conſidere, ſiue conſidere, cum in choro, vel altari ſimul ſedent, vel conſidunt: & canon generaliter conceptus generaliter eſt intelligendus, c. ſi Romanorum. 19. diſt. & l. de pretio. ff. de publi. in rem act. etiam ſi maior ratio ſuadeat, vt includat magis vnam ſpeciem, quàm aliam, l. 1. §. quod autem. ff. de aleæ luſu, & aleat. ergo hic canon etiam damnat eos, qui non verentur in altari, vel choro prædicta facere.

Secundo, quòd canon, & lex, quæ non eſt odioſa, ob ſimilitudinem rationis de vno caſu ad alium extenditur, l. non poſſunt. ff. de legib. c. dudum. de elect. at ſimilis, immo, eadem, vel maior ratio dictat, ne pręfata fiant in altari, vel choro, aut ſupplicationibus, & aliis actibus, quibus diuina officia fiunt; ergo tam ruſticè, immodeſtè, ac inurbanè peccant, qui prædicta faciunt, dum diuina peraguntur, quàm dum Concilium, vel Synodus ſacerdotum agitur.

4 Tertio

4 Tertiò, quòd canon etiam correctorius, & exorbitans à iure regulari extenditur ad alium casum, ad quem ratio in eo expressa extenditur, l. ijs solis. & ibi Bald. C. de reuo. donat. saltem quando illa continet causam finalem: & ratio, cui innititur hic canon, est, vt in eo paulò inferius habetur; illud Iacobi epist. canoni. cap. 1. *Si quis putat, se religiosum esse non refrenans linguam suam; sed seducens cor suum, huius vana est religio*. Et illud Isaiæ 32. *Erit cultus iustitiæ silentium*. quę quidem duo elogia eo neruosius probant, silentium cum debita reuerentia magis esse in altari, & choro, atque alijs locis, quibus diuina officia peraguntur, seruandum, quàm in Synodo sacerdotum, quo maiori Regi, & Domino immediate in illis, quàm in hac seruitur; quoque maior reuerentia, & modestia debetur Regi sæculorum immortali, inuisibili, Deo præsenti, omniaq. pœnitissimè cernenti; & tandem iudicio, quod æternum durabit, iudicaturo; quàm Synodo mortali, visibili, ab illo creatæ, atque pastæ: & tandem iudicandæ, in ignemque æternum dimittendæ, aut in æternam gloriam eleuandæ.

SECVNDVS LOCVS.

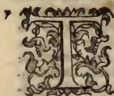
5 SECVNDVS locus est in ea parte, eiusdem Enchir. c. 2. nu. 1. quæ habet celeberrimum illud Sancti Cypriani serm. 6. elogium, cui explicando totum præfatũ Enchiridion incumbit. *Quando stamus*, inquit, *ad orationem, fratres dilectissimi, vigilare, & incumbere ad preces toto corde debemus: cogitatio carnalis omnis, & secularis abscedat: neque quidquam tunc animus aliud, quàm id solũ cogitet, quod precatur. Ideo, & sacerdos ante orationem parat fratrum mentes dicendo: Sursum corda, vt dum respondeat plebs: Habemus ad dominum, admoneatur nihil aliud se, quàm dominum cogitare debere. Claudatur contra aduersarium pectus, & soli Deo pateat, nec ad se hostem Dei tempore orationis venire patiatur*. Per quæ nos Beatus Cyprianus vehementer hortatur, vt reuerenter, & attente oremus. Id quod etiam facit alio loco, vbi supra vnde cap. illud desumitur, iis non minus elegantibus & politis verbis, *Quæ autem segnitia est alienari, & capi ineptis cogitationibus, & profanis, cum dominum deprecaris: quasi sit aliud, quod magis debeas cogitare, quàm quòd cum Deo loquaris?* Et paulo post. *Quomodo te audiri a Deo postulas, cum te ipsum non audias? vis esse Deum memorem tui, cum rogas, cum tu ipse memor tui non sis?* Idem & aliis verbis in eodem sermone pag. 2. sic ait. *Sit autem orantibus sermo, & precatio cum disciplina quietem continens, & pudorem. Cogitemus nos sub conspectu Dei stare, placendum est diuinis oculis, & habitu corporis, & modo vocis. Nam vt impudentis est clamori-*

bus strepere:ita contrà congruit verecundo modestis vocibus orare. Idipsum paullo inferius in ea.pag. 2.efficit,dum ait. *Et quando in vnum cum fratribus conuenimus, & sacrificia diuina cum Dei sacerdote celebramus verecundiæ,& disciplinæ memores esse debemus,non passim ventillare preces nostras inconditis vocibus, nec petitionem commendandam modestè Deo tumultuosa locacitate iactare.* Quæ plane omnia,qui serena mente legerit,satisque perpenderit,facile persuadebitur,eos omnes, qui diuina officia sine debito silentio, debitaque attentione agunt, non solum vtrumque male agere: sed inurbanitatis,immodestiæ, indisciplinæ, ac incogitantiæ, stultitiæque esse notandos: ideoque à collocutionibus in choro, & aliis locis,vbi ea fiunt omnino cessandum.

TERTIVS LOCVS.

SVMMARIVM.

7 *Affabilitas,quæ Christiano mori repugnat,non est virtus.*
7 *Regem vt alloquens,ita Deum orans seruet hæc.*
8 *Locutio cum alio interrumpit eam,quæ fit cum Deo.*
9 *Mora partem notabilem corrumpens non satisfacit.*
10 *Orans pellat cogitatus etiam de se non malos.*
10 *Oratio turris alta in terra viua fundanda.*
10 *Orationis altæ basis imma humilitas.*
11 *Orationem vt præcedere debet purgatio.*
11 *Attentio,& deuotio bene oranti necessaria.*
12 *Clamat in aure Dei non cordula musica,sed cor.*
12 *Animarum verba sunt earum desideria.*

7
ERTIVS locus est in ea parte c.2.nu. 4. eius. Enchi. quæ habet,peccare illos,qui (quod quottidianũ est) horis,&officiis diuinis admiscẽt iocos,risus,cachinnos,aut extraria negotia, præsertim in choro, schãdalizando cæteros, & eorum mentes alienãdo à cogitatu diuinorum, & spiritualium: licèt nonnulli adeo cæcutiant, vt id honestæ affabilitatis, & ciuilitatis esse iudicent, existimantes affabilitatem,& ciuilitatem vllam esse honestam, quæ Christianis, & honestis moribus repugnet; ignorantiamque suam prodentes, qua ignorant id in diuersis prohibitum esse locis. Est & idem tertius locus in ea parte,dict.c.2.nu. 6. quæ habet, ex statutis Ecclesiæ Gallicanæ,& ex præfato sermone Beati Cypriani, & aliis neotericis colligi; cum, qui mentis aciem vnà cum affectu voluntatis vult in Deum defigere, considerare debere primùm quanta cura se com-

se componeret, si Imperatorem, aut Regem esset allocuturus, ne quid in gestu corporis, aut verbis appareret, quod oculos suæ maiestatis offendere posset: quamuis id non amplius sit quàm hominem homini, & mortalem mortali loqui. Deinde, hęc considerando secum reputare debere, quanta sollicitudine deceat, compositum esse illum, qui profecturus est ad Diuinę Maiestatis thronũ, & sedem; coram qua etiã angelicę potestates contremiscunt, ne quid in eo sit, quod Dei oculos
8 possit offendere. Tertio, considerare debere, quòd qui non audemus loqui Regi, nisi deflexis in terram genibus, non debemus Deo loqui recti, non dico corpore: sed elati arrogantia. Et quòd qui veremur alloqui Regem absque veste munda, & nisi pexis capillis, facie lota, & forte suffita odoribus, ne aliquis fætor eum offendat; magis debemus vereri alloqui Deum conscientia inquinata. Quarto, considerare debere illud cuiusdam eruditi, *Multis principibus sæculi locuturis pręcellentia illa humana tantum pudorem ingerit, vt eis, & vocem, & memoriam adimat: & nos vociferando, atque cum aliis alia colloquendo, & velut aliud quippiam agendo alloquimur Deum nostrum omnipotentem, & renes cordaque nostra penitissime circumspicientem? Clamamus ad Deum: Exaudi domine orationem nostram, & clamor noster ad te veniat; & non audimus nec pensamus id, quod dicimus?* Per quæ quidem omnia aperte probatur id, quod proposuimus. Nam si preces, quas facimus Deo inficit immodesta gestus, corporisque compositio, magis profecto inficiet eas cum aliis collocutio; cum illa, vt palam est, quamlibet loquutionem, etiam quæ habetur cum alio inficiat, quanto magis eam, quæ cum Deo habetur?

QVARTVS LOCVS.

9
VARTVS locus est in ea parte, c. 10. nu. 9. eiusd. Enchir. quæ habet, non satisfacere pręcepto recitandi, aut cantandi horas eos, qui dum recitant, aut cantãt, omittunt tantam partem versuum, aut psalmorum deglutiendo, corrumpendo, aut syncopando verba, syllabas, aut litteras, vt ex ita omissis, & corruptis fieret notabilis pars horæ. Ex hoc enim sequitur propositum. Nam si qui præfato modo notabilem partem horæ omittunt, adeo peccant, vt non dicantur satisfacere pręcepto: à fortiori peccant qui extraria miscent horis: cum grauius errent ii, quam illi. Si quidẽ ii nec bene, nec male pronunciant quidquam eorum, quæ omittunt, miscendo extraria: illi vero sic, saltem partem.

QVINTVS LOCVS.

10

VINTVS, locus est in ea parte Enchir. eiusd. c. 12. nu. 7. illorum verborum Sancti Cypriani in c. quando, de cons. dist. 1. *Quando stamus ad orationem, fratres dilectissimi, cogitatio omnis secularis, & carnalis abscedat.* Quæ quidem verba clare significant, recitaturum exuere se, debere omni cogitatu carnali, 8
& seculari. Quoniam non solum habent tempore orationis pellendos esse cogitatus malos: sed generaliter omnes impertinentes: & consequenter mixturam extrariorum, & impertinentiũ orationi: quod est nostrum propositum probandum: quodque egregie confirmat illa sex dicta Abbatis Isaaci, apud Ioannem Cassianũ coll. 9. cap. 3. Primum est, *Oratio est velut turris alta, quæ fundata in terra adscẽdit vsque ad cælum: ideoque ad eius ædificationem ante omnia remouenda est ab anima omnis mortua terra vitiorum, & prauarum cogitationum, donec deueniatur ad terram, vel rupem, vt aiunt, viuam.* Secundum: *Sollicitudo rerum carnalium generaliter abscindenda est.* Tertium, *Nullius negotij, caussæue non solum cura: sed ne memoria quidem dum oratur admittenda. Detractiones, vaniloquia, seu multiloquia, scurrilitates quoque similiter amputandæ. Iræ præ omnibus, siue tristitiæ perturbatio funditus eruenda: concupiscentiæ carnalis, ac philargyriæ noxius fomes radicitus euellendus.* Quartum, *Iacienda sunt primum profunda humilitatis inconcussa fundamenta, quæ scilicet turrim pulsaturã cælos valeant sustinere.* Quintum, *Superædificanda virtutum spiritualis structio.* Sextum, *Ab omni discursu, atque euagatione lubrica animus inhibendus, vt ita paulatim ad contemplationem Dei, ac spiritualis intuitus incipiat subleuari. Quidquid enim ante orationis horam anima nostra conceperit, necesse est, vt orantibus nobis, per ingestionem recordationis occurrat. Quamobrem quales orantes volumus inueniri, tales nos ante orationis tempus præparare debemus.* Et paulo post. *Et idcirco quidquid orantibus nobis nolumus, vt irrepat, ante orationem de abditis nostri pectoris extrudere festinemus.*

Per quæ omnia plane probatur, non solum non debere nos abstinere, dum oramus, ab extrariis, & ab oratione, quam agimus alienis: sed etiam immediate ante orationis initium, cum nos ad illam faciendam paramus: quamuis hoc consilii tantum, non præcepti sit, sicut & illud Sapientis, *Ante orationem præpara animam.*

SEXTVS LOCVS.

11

Extvs locus est in ea parte, c. 13. nu. 2. & 3. quæ habet orationem fieri debere cum attentione; idque ex multis, quæ in prædicto elogio S. Cyprianus ser. 6. ait, colligi, nempe ex illo. *Nec quidquam tunc (scilicet quando oramus) animus aliud, quam id solum cogitet, quod precatur*. Et ex illo ad aliud propositum supra ponderato, *Vigilare, & incumbere ad preces toto corde debemus*. Et ex illo, *Claudatur contra aduersarium pectus, & soli Deo pateat*. Quod ipsum colligitur ex illo Concilii Generalis c. 9. §. hęc igitur. de celeb. mis. *Pręcipientes districte in virtute obedientiæ, vt diuinum officium nocturnum, pariter & diurnum, quantum eis dederit Deus studiose celebrent, pariter & deuote*. Cuius glossa penultima, & vltima referunt verbum illud, studiose, ad pronũciationem exteriorem: & verbum, deuote, ad interiorem. Id ipsum etiam colligitur ex illo Apostoli, ad Ephes. 5. relato in c. cantantes 92. dist. *Cantantes, & psalẽtes in cordibus vestris Domino*. Super quibus verbis inquit S. Hieronymus, *Audiant hoc hi, quibus in ecclesia psallendi officium est Deo non voce sed corde cantandum*. Cuius glossa postquam dixit illi verbo, *voce*, posito in contextu esse addendum aduerbium, *tantum*; quia voce quoque cantandum est, licet magis corde, adiicit versus illos continua memoria dignos.

Non uox sed votum: non cordula musica sed cor.
Non clamans, sed amans cantat in aure Dei.

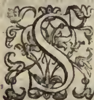
12 Idipsum etiam colligitur ex illis tribus, quæ glossa cle. 1. de reliq. & vener. sanct. in id allegauit: pura ex illo Sancti Pauli ad Cor. 14. *Si orem lingua, mens mea sine fructu est*. ex illo Sancti Augustini. *Quid prodest strepitus labiorum, si mutum est cor*. Et ex illo diui Gregorii: *Animarum uerba sunt ipsa desideria: in quibus tanto quis minus clamat, quanto minus desiderat*.

Per quę omnia ea ratione ɔ̃firmatur id, quod probare instituimus; quia ea efficaciter monstrant, eum, qui orat, debere abstinere ab omnibus, quæ orationis deuotioni & attentioni repugnant: & palam est locutionem rerum ab attentione alienarum maxime repugnare deuotioni orationis (præsertim vocalis) quæ est locutio rerum ab eis diuersarum; cum vno, & eodem tempore nequeat quis diuersa loqui, l. vbi repugnantia. ff. de reg. iur. & c. sollicitudinem. de appell.

SEPTIMVS LOCVS.

SVMMARIVM.

14 *Legentes vel subsignantes litteras in choro vt peccant.*
13 *Orans caueat impedientia attentionem etiam sodalium.*
13 *Silentium mirum chori monachorum Aegypti.*
14 *Occasio ad melius attendendum qu***ę***renda.*
14 *Attentio mira monachorum Aegypti.*
15 *Silentium etiam in sacristijs necessarium.*
15 *Anima ad orandum pręparanda.*
16 *Silentij caussa vbi solo nutu loquendum.*
16 *Ministrantium collocutio in altari, & choro, &c. indecens.*
17 *Sacrista vt nugantes, & loquentes castigabit.*
18 *Ecclesia pellat quæcumque officia turbant.*
18 *Deambulare, mendicare, &c. in ecclesia malum.*
19 *Anticipatio versus in psallendo quam mala.*
19 *Pausa in medio versus psallenti, quam bona.*
19 *Anticipantem non puniri à Pręlato, vt malum.*

13
EPTIMVS locus est in ea parte eiusd. Enchir. cap. 13. nu. 24. quæ habet, beneficiarios legētes, vel scribentes, aut subsignantes litteras, prouisiones, vel alia in choro, etiam si sint capituli, dum in eo canitur vel recitatur, bis peccare, nunc mortaliter, nunc venialiter. Primo, quia seipsos distrahunt; deinde vero, quia sodales à bene attendendo auertunt. Equidem, vt de aliis taceam, qui sunt me constantiores in continendo mentis oculos in Deo defixos, dum orant, vel recitant, de me fateor, quòd quando video dari meis sociis prouisionem, aut epistolam in choro subscribendam, & eos manibus pennas ad subscribendū tenere, mens mea distrahitur, vel ad cogitandum de illo, quod prouisio continet, si sciam; vel ad dubitandum quid contineat, si nesciam: vel saltim cogito de illa subscriptione, quæ planè cogitatio me ab attentione officii auocat. Et eisdem prorsus modis peccant illi, qui loquuntur in choro, alii in aurem; alii vero sublata elataque voce aliquid à recitatione alienum. Loqui quippe & audire ita sunt actus exteriores, sicut legere, & scribere; & ęque ac illi repugnant attentioni ad recitandum, & canendum requisitæ. Et ideo qui hęc facit, dum tenetur vocaliter orare, vel orantem vocaliter audire, grauiter peccat.

OCTA-

OCTAVVS LOCVS.

14
OCTAVVS locus est in ea parte c.16. nu. 2. & 3. eius. Enchir. quę habet ex præfato Cypriani elogio colligi, orantes non solum vitare debere caussas, quę nostram attentionem turbant: sed etiam eas, quæ attentioni sociorum impedimento sunt. Et merito quidẽ, cum peccati occasionẽ præstãs peccet, sicut causam damni dans damnũ dedisse dicitur. c.fi.de iniur.l.qui occidit.§.in hac.ff.ad leg.Aquil. Quod firmatur testimonio Ioannis Cassiani de monahis Aegyptiacis testantis, quod horis, in quibus ad orandum, & recitandum multitudo eorum innumera conueniebat, tantum erat eorum silentium, vt nemo alius pręter psalmi pręcentorem ibi adesse videretur, præsertim eo tempore, quo oratio collecta dicebatur, in quo, vt ipse sciitè, & venustè ait, *Non sputum emittitur, non excratio obstrepit; non tussis intersonat, non oscitatio somnolenta dissutis malis, & hiantibus trahitur: nulla suspiria, etiam adstantes impeditura promuntur; nulla vox absque sacerdotis prece concludentis auditur prȩter eam, quam anima accensa, & ignita non potens intra se retinere, quasi deuotione crepans vi fractis oris repagulis emittit.* Qui idem protinus hęc subdit, *Illum verò, qui constitutus in tempore mentis cum clamore supplicat, aut aliquid horũ, quæ prædiximus ex faucibus suis emittit, aut præcipue oscitationibus preuenitur, dupliciter peccare pronunciant. Primo quòd orationis suæ reus sit; quòd eam scilicet negligẽter offerat Deo. Secundo, quòd indisciplinato strepitu alterius quoque, qui forsitan ardentius orare potuit, intercipit sensum.* Quę omnia ea ratione probant propositum nostrum; quia non solum expresse damnant collocutionẽ in choro: sed etiam obligant ad abstinendum in eo à multis aliis, quæ longe minus, quàm collocutio debitę attentioni aduersantur.

NONVS LOCVS.

15
NONVS locus est in ea parte eiusdem cap.16.nu.28.eiusd. Enchir. quæ habet, peccare illos, qui rident, iocantur, narrant fabulas, vel historias profanas: aut clare, seu elata voce, loquuntur; & qui rixantur in Sacristiis, siue Sacrariis, saltem tempore, quo alii se ibi præparant, & vestiunt, vt statim celebraturi missam egrediantur: quoniam ea proculdubio plurimum perturbant, atque distrahunt volentem deuotè celebrare. Per quod ea ratione probatur propositum nostrum, quod magis necessarium est silentium in eis, qui actu, siue actualiter in choro, vel alibi voce orant, vel psallunt, quam præparantibus, & induentibus se in Sacristia ad missandum, vel ministrandũ extra illã in altari, vel choro.

QVIN-

DECIMVS LOCVS.

16 Decimus locus est in ea parte cap.17.nu.1. eiusdē Enchir. quæ habet ex præcitato beati Cypriani elogio colligi, diligenter procurandam esse occasionem, & præparationē, quo magis, & melius orationi attendere possimus: colligitur autem ex illis verbis, *Soli Deo pateat pectus, nec aduersarium tempore orationis ad se venire patiatur*. Et is aperit Deo pectus ad eum excipiendum,& impedit aduersarium,ne veniat,qui orare volens procurat occasiones,& media, quibus magis ad attendendum orationi moueatur. Cui mirè consonat illud Sapientis,Ecclesi.18. *Ante orationem præpara animam.* Idem colligitur ex ea parte præd.c.17.nu.17.quę habet laude,imitationeq; dignos esse illos,qui vt in choro, ita in sacristia, vel alibi quando se parant ad missandum, vel missant, aut vadunt ad ministrandum eis,vel ministrant, tantum silentium seruant, vt nullum verbum loquantur,nisi quod solo nutu significari nequeat. Quod tam gratum, & decorum apparet coram & Deo, & hominibus, quàm ingrata,& indecora est illa Episcoporum cum Dignitatibus, & Presbyterorum cum Diaconis,vel Subdiaconis propinquis in altari,choro,& processionibus collocutio, & quàm indecentes illæ interrogationes,& responsiones eorum, quas de variis extraneisq; rebus faciunt, dum in sacristia, seu in sacrario se induunt ad missandum: vel dum in supplicationibus,& processionibus incedunt: quamuis peius faciant illi,qui rident,qui clamant,qui rixantur. Hos enim merito quis interroget,an facerent illa in aula Regis terreni, & an credant, quòd tanto Rex terrenus est minor cælesti,quanto mortalis immortali,& creatura creatore? Per quæ quidem omnia aperte concluditur debere nos vitare colloquia,cum oramus: & alia, quæ attentionem orationi debitā minuunt. Et planum est attentionem orationi debitam per collocutionem psallentium in choro valde minui,ne dicam, omnino tolli; ideoque merito esse vitandam, immo & abominandam.

VNDECIMVS LOCVS.

17 Vndecimus locus est in ea parte cap.18.nu.97.eiusd. Enchirid. in qua refertur constitutio, quæ sequitur Braccharensem constitutionē digna, quæ vbiq; gentiū seruetur: *Thesaurarius nō permittat ministris nec beneficiarijs quidem tam elata in Sacrario voce loqui, vt foris audiatur: nec vaniloquio, aut iungis se ibidem recreare, quin è vestigio pœnam his iniungat,*

& ca-

& castiget. Quod si facere nequiuerint, indicet Præsidenti; ad quem vt reliquum regimen ecclesiæ; ita correctio huiusmodi delinquentium pertinet. Idem Thesaurarius acerbè reprehendat pueros, & puberes in dicto Sacrario strepitum excitantes, aut malum exemplum præbentes, subiturus pœnā viginti obolorum quotiens in hoc negligens repertus fuerit. Per quæ quidē ea ratione confirmatur id, quod intendimus; quòd silentiū in altari, & choro, & aliis locis magis est necessarium psallentibus; quàm pueris ministrantibus in sacristia eis, qui sunt extra illā in altari ministraturi.

DVODECIMVS LOCVS.

18

DVODECIMVS locus est in ea parte c. 21. nu. 32. eiusd. Enchir. quæ declarat illa, quæ nouē vetuit, iussitque grauiter puniri fœl. recor. Pius V. in extrauag. quę incipit, quamprimum, posita inter constitutiones eius pag. 12. Quorum primum est. *Cessent in ecclesiis risus immoderati, & alia quæcumque diuinum officium perturbare possunt.* Secundum, *Nullus intra ecclesias deambulare audeat siue præsumat, dum celebrantur sacra missarum mysteria, & alia diuina officia.* Tertiū, *Nemo dum celebrantur diuina officia, aut prędicatur, vociferetur.* Quartū, *Prohibeantur pauperes mendicare, seu eleemosynas petere intra ecclesias tempore missarū, prædicationū, aliorumq. diuinorum officiorum.* Quæ omnia ea ratione probant propositum nostrum, quòd palam est, silentium esse magis necessarium in choro ipsis psallentibus; quàm extra illum in ipso ecclesiæ corpore. Et quod si risus puerorum, & deambulatio virorum, & mendicatio pauperum, facta dum sacra missarum mysteria, & alia diuina officia peraguntur in aula, seu ecclesiæ corpore adeo visa sunt pientiss. Pio vitanda; merito debent videri abominanda, & execranda colloquia, & confabulationes ipsorummet recitantium, & psallentium, cum sint diuinis laudibus, quas proferunt, incompatibilia.

DECIMVSTERTIVS LOCVS.

19

DECIMVSTERTIVS locus est in ea parte c. 16. nu. 25. & 26. eiusd. Enchir. quæ probat, grauiter peccare illos, qui recitando, vel canendo anticipant versus, omittentes audire vltimam syllabā versuum, quos eius socius, vel alius chorus recitat, vel canit. Nam pręterquam quòd audire non sinunt partem horarum, quam audire tenentur, prætermittunt, & confundunt intellectum eius, quod canitur, vel recitatur; & caussam dant propriç, & alienæ distractioni, omittendo audire finem versus aliorū,

& non

& non permittendo, principium sui auditu ab aliis. Qui sane defectus intolerabilis est, & satis vetatur per prohibitionem trāscursionis Concilii Vienensis clem. i. de celeb. miss. damnatæ per illa verba, *Trāscurrendo, & syncopando*. Et clarius per illa verba, *Cursim & festinanter*, cuiusdam Decreti ecclesię Gallicanæ tit. quomodo diuina officia celebren. §. 1. inferius ad verbum referendi, quo pręcipitur facere pausam in medio versuum. Quod vt ponderandum est in fauorem eorum, qui (vt par est) solliciti sunt seruare puncta, & pausas in medio versuum: ita retorquendum est contra eos, qui recusant in eorum fine facere quod agunt in eorum medio: & incipiunt suum versum antequam audiant finem alterius. Perspicuum enim est, magis necessariam esse pausam in fine totius periodi, & sententię integrę, quę communiter perficitur in fine versuum, quàm in medio eorum, vbi communiter non perficitur. Et quidem meo iudicio hic abusus omnium eorum, qui in horarum cantu atque recitatione admittuntur, maximus, periculosissimus, notissimus, frequentissimus, & minime à Pręlatis emendatus, vt alibi diximus, videtur mortifer; ideoque ab eis ex choris auferendus. Per quod illa ratione efficitur planum propositum nostrum: quoniam longe peius est, colloqui extraria verbis orationis; quàm anticipare, vel postponere illa, & consequēter si anticipatio est mala, collocutio extrariorum erit peior, & pessima.

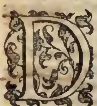
DECIM. QVART. LOC.

SVMMARIVM.

20 *Canonicus quis non cantans in choro queat excusari.*
21 *Oratio meretur, impetrat, & consolatur.*
21 *Orationis, & cuiusuis boni fructus summus gratia.*
21 *Gratia gratum faciens omni bono naturali præcellit.*
21 *Peccatum veniale vt non perimit, sed impedit gratiam.*
21 *Oratio infecta veniali pœnam meretur.*
22 *Oratio nuntius, cursor fortis, penetrans, & actus cum primis omnium Deo gratus.*
22 *Orandi ad munus cur oportuit quosdam institui.*
22 *Orandi munus sacrarum personarum præcipuum.*
23 *Oratio etiam voluntaria mala, si non bene fiat.*
23 *Dei opus negligenter faciens maledictus.*
23 *Hospitans gratis peccat sordide hospitando.*

20 ECIMVSQVARTVS locus desumitur ex illis duabus partibus c.10. nu.47. & c. 32.nu.41. eiusd. Enchir. quę coniunctæ probant peccare, & non lucrari distributiones quotidianas Canonicos, & Dignitates, qui nō cantant in choro cum aliis; quamuis versum sui chori voce submissa recitent, & vocē alterius recte audiant: & quòd difficillimum est defendere contrarium. & quòd nemo vsque ad nos quod sciamus, modum rectè defendendi tradidit, etiam qua parte cantus ille iure humano est præceptus. Per quod illa ratione nostrum institutū concluditur, quòd longe peius est colloqui extraria orationi, quæ fit in choro, quàm tacere, vel submissa voce sine cantu dicere sui chori versum audiendo recte versum alterius: & consequenter si hoc est malū, longe peius est illud.

DECIMVSQVINTVS LOCVS.

21 ECIMVSQVINTVS locus desumitur ex iis, quæ habentur in multis partibus eiusdem Enchiridii; puta ex ea cap.13. nu. 3. quæ habet orationis tres principales & distinctos effectus esse, secundum sanctum Thomam communiter receptum, mereri, impetrare, & consolari. Et ex ea cap.20. nu. 34. adiunctis eis, quæ traduntur à S. Thoma recep. 2. 2. q.83. art. 15. quę habet orationum, & aliorum bonorum operum maximos fructus esse impetrare gratiam gratum facientem, vel mereri eis augmentum, quam esse maius donum, quàm omnia naturalia à Deo nobis data affirmat idem S. Thomas receptus 1.2.q.113. art.9. ad 2. in Manua. Confes. pręlu.7.nu.22. à nobis relatus. Et ex ea parte cap.3. num.49. sub fin. & cap. 20. nu. 36. quæ habet per nullum opus quamlibet ex se bonum mereri nos gratiam, si est malum, saltem venialiter, immo demereri pœnam ob illud. Et quòd licèt gratia iam quæsita non amittatur ob peccatum veniale secundum S. Thomam 2.2.q.24.art.vlt. receptum: impeditur tamen eius adquisitio, aut auctio per peccatum veniale. Ita quod ob nullum bonum, etiam de se pręcellentissimū quæritur gratia præfata, si qua parte, vel minimà est peccatum veniale, vt in præfato Enchir. c.3.nu.49. ex S.Tho. d.art.vlt.adiun. q. 87. art. 1. & 89. art, 1, in prima secundæ, latius tradidimus.

Per quæ plane omnia ea ratione cōcluditur, quod intendimus: quoniam cum maximum orationum nostrarum lucrum sit impetrare gratiam Dei gratum facientem; cumq. hoc lucrū amittamus quotiescunque orando saltim venialiter peccamus; cumq. præcipuus beneficiariorum saltem inseruientium in choro labor sit diuina officia cantare, vel

recitare; cumq. colloqui extraria cantando, vel recitando illa, sit saltem veniale peccatum; consequens profecto est, vt quilibet vir prudens, & cordatus abstinere debeat ab huiusmodi colloquijs, ne præcipuorum operũ suorũ præcipuum, & maximũ lucrũ misere perdatur; cum eodẽ immo leuiori labore corporis, & animi feliciter possit illud quærere.

DECIMVSSEXTVS LOCVS.

22 DEcimvssextvs locus desumitur ex multis partibus simul coniunctis; scilicet, ex ea cap. 1. prælu. 1. nu. 1. eiusdem Enchir. quæ habet, orationem esse actum cum primis omniũ, qui Deo grati sunt eminentem, & sublimem, iuxta illud Abbatis Isaaci in collat. patrum, collat. 9. *Sicut ad orationis perfectionem omnium tendit structura virtutum: ita nisi huius culmine omnia fuerint colligata, atque compacta, nullo modo firma poterũt, vel stabilia permanere*. Et ex ea eiusd. cap. nu. 3. quæ habet, orationem esse nostrum ad Deum nuntium, & veredarium, siue cursorem, & legatum necessarium impigrum, & fortem ad penetrandum omnia, & perueniendum ad conspectum Dei, & in impetrando donec impetret perstandum. Et ex ea c. 12. nu. 2. eiusd. Enchir. quæ habet, oportuisse instituere homines sacros, qui munere orandi ad Deum publico fungerentur ad agendas ei nomine populi Christiani gratias pro beneficiis acceptis: & ad impetrandum indesinenter noua, quibus incessanter egemus. Et ex ea c. 13. nu. 37. c. 21. nu. 7. & miscel. vlt. n. 144. quę habet, munus præfatum esse præcipuum omnium, quę prædictis hominibus sacris ab Ecclesia Christiana iniunguntur. Cum igitur magna, grauia, sacra, & necessaria grauiter, reuerẽter, religiose, atque ex animo sint tractanda, & exigenda, iuxta S. Dionysium c. 1. de mystica Theolo. & c. 2. & 3. de diuin. nomi. consequens est, psalmos in choro aliaq. ecclesiastica officia diuina non vtcumque, & velut aliud agentibus ministris, esse dicenda: sed modeste, grauiter, cum iusto silentio, iustaque intentione animi, & reuerentia peragenda.

DECIM. SEPTI. LOC.

23 DEcimvsseptimvs locus depromitur ex ea parte cap. 13. nu. 39. eiusd. Enchir. quę habet, non solum orationem præceptã, sed etiam tantum consultam, & omnino voluntariam fieri debere cum iusti silentii, iustæq attentionis, & reuerentiæ circunstantiis; adeo quidem, vt qui eam sine illis facit, etiam si id faciat solus, & extra locum sacrũ, & sit laicus, peccet saltẽ venialiter. Vnde plurimi peccant orando, & recitando psalteriũ, vel rosarium

rium Virginis Mariæ, aut quiduis aliud, quod non tenetur recitare præcepto: sed tantũ consilio, vel voluntate id faciunt. Tum ob illud Hieremiæ 25. cap. *Maledictus homo, qui opus Dei negligenter facit*. Tum quia qui hospitio excipit aliquem virũ reuerendum, quem non tenetur præcepto excipere, peccat, si eum sordide, & immodeste tractet, vt colligitur ex cap. 1. Malachiæ, peccare illum, qui offert Deo, vel Principi hœdũ cæcum, vel abhominabilẽ; etiamsi offeratur ab eo, qui nullum tenetur eis offerre. Debet etenim aut non excipere, aut non offerre; aut bene cũ debitis circumstantiis id facere. Igitur si qui orat voluntarie, sine vlla obligatione, etiam solus & in deserto, peccat saltim venialiter, orando sine debito silentio, debitaq. attentione, aut aliis circumstantiis ad bonitatem orationis requisitis; quanto magis peccabit, qui ex præcepto Ecclesiæ tenetur id facere? & maxime si stipẽdia, vel alimẽta iusta ob id accipiat; quales sunt fere oẽs, qui tenẽtur in choris recitare, vel psallere, siue sint canonici sæculares, vel regulares, siue monachi, aut monachæ.

DECIMVSOCTAVVS LOCVS.

SVMMARIVM.

24 *Psallit quis sapienter, & quàm magna illa lucra.*
24 *Psallit quis insipienter, & quanta is perdit.*
24 *Psallit quis grate, & quis ingrate.*
25 *Oranti male debetur pœna Inferni, vel Purgatorij.*
25 *Pœna Purgatorij orantis male quàm magna.*
26 *Orationes quattuor primariæ, quæ optime dicendæ.*
26 *Orationes optimæ quæ dicebantur pessime.*
27 *Hora canonica inuentum humanum, & optimum genus orandi.*
27 *Orabit attente sic assuefactus.*
27 *Psalmus,* Beati immaculati, *qui per quattuor horas diuisus quottidie canitur, aut dicitur sapide dicendus, quomodo sic dicetur.*
28 *Anticipatio versus iterum damnatur.*
28 *Numquam nimis dicitur, quod numquam satis dicitur.*
29 *Pater noster de gentil home quod.*
29 *Exhortatio ad bene psallendum, & cantandum.*
30 *Munus præcipuum cleri psalmus publicus, & priuatus.*
50 *Clero necunde tantus honor, & gloria, quantus de bona horarum recitatione in finem vitæ continuatæ.*

24 DECIMVSOCTAVVS locus desumitur ex ea parte miscella. 63. de Oratio. nume. 138. quæ docet illos qui psallunt sapiener quærere sibi maximos fructus horarum canonicarum; qui sunt gratia gratum faciens, charitas, quæ

est ipsamet gratia, vel inseparabilis ab ea, mentis serenitas, consolatio, voluptas spiritualis, & gaudium eam plerumque consequentia: iuxta illam adhortationem propheticam Psa.46. *Psallite Deo nostro psallite, psallite, Regi nostro psallite. Quoniam Rex omnis terræ Deus: psallite sapienter.* Et contra illos ea perdere, aut non quærere, qui psallunt eas insipienter. Illi autem psallunt sapienter, secundum varias expositiones, qui psallunt intelligenter, discrete, deuote, sapide, ac grate. Intelligenter autem psallunt, qui non ore tantum; sed etiam mente id faciunt. Discrete vero, qui ordine, tempore, & loco ab Ecclesia catholica statis id agunt, vt significamus c.3.nu.32.& c.5.& 10.eiusd.Ench. Deuote autem qui animo, voluntateque famulandi, & placendi Deo id faciunt, iuxta alibi dicta. Sapide vero quibus sua sapit oratio; hoc est quos delectat memoria Dei, & diuinorum, quæ pronuntiant, iuxta illud, *In meditatione mea exardescet ignis*; nempe amoris, & sanctę voluptatis ex eo nascentis. Porrò illi psallunt grate, quorum oratio Deo sapit, & est ei gratia, idest, facta in statu gratiæ bene moraliter absque vllius circumstantiæ ad bonitatem actus necessariæ defectu, iuxta ea, quę c.6.nu.2.eiusd.Enchir.tradimus. Itaque qui nō psallit sapienter, saltim grate, itaquòd psallendi actus sit Deo gratus, perdit (pro dolor) omnia præfata bona quæ sapienter psallentes lucri faciunt immo fit reus pœnę, quę æterna est, Inferni, aut Purgatorii, quæ temporalia quidem est: sed secundū S. Augustinū, tāta vt superet omnia, etiā maxima huius sęculi tormenta. Cum igitur collocutio extrariorum in choro, vel alio loco, dum diuina officia peraguntur sit peccatum saltē veniale: & consequenter efficiat, ut qui colloquitur non psallat sapienter, saltem Deo grate: & qui sic non psallit pręfata grādia bona perdat, immo grauia damna incurrat, consequitur omnem hominem prudentem, dum diuina facit, ab ea abstinere debere.

DECIMVSNONVS LOCVS.

25 DECIMVSNONVS locus desumitur ex ea parte Miscell. vlti.de orat.nu.139.& 140.& tot.miscel. & miscell. 33. num. 48. quæ habet, magnum operæ pretium facturum eum, qui se asuefecerit dicere, *Pater noster, Aue Maria. Deus in adiutorium. Gloria patri. & Salue regina* horis & modis in dict. miscell. vlt. nu. 139. à nobis ad hoc expressis; nēpe quod aliquanto tēpore singulis diebus mane dicat semel vnum, *Pater noster.* præconcipiendo iuxta dicta Miscell.34.nu.1.mente reuerenti, & humili Deum omnipotentem vbique pręsentem, & preces nostras vbique audire dignantem: & continuo reuerenter, & amanter alloquatur Sacrosanctam, & Diuinam eius Maiestatem vt præsentem, precesque nostras

ftras vbique auſcultantem verbis illis, *Pater noſter*. attendens ſolum ad eius verba, vel ad eorum ſignificata, vel ad ipſummet Deum ſic præconceptum ſine mentis ad alia euagatione quo ad eius fieri poterit. Et quòd idem ſingulis diebus veſperi dicat ſemel vnam, *Aue Maria*. imaginando glorioſiſſimam Deiparam virginem angelicam ſalutationem audientem, aut dulciſſimũ, ac ſuauiſſimum puerum Ieſum in vlnis tenentem; & amanter geſtantem, aut in cælis glorioſiſſime regnantem; aut aliquid de dictis Miſcell. 34. nu. 50. agẽtem, & preces noſtras audire dignantem. Et continuo ita imaginatam verbis illis: *Aue Maria*. reuerenter, & amanter alloquatur, attendendo ſolum ad ipſam eandem, & ad præfatorum verborum ſignificata ſine mentis ad alia euagatione quoad eius fieri poterit. Et cum aliquo tempore hoc fecerit, cõſuetudinemque facile id faciendi quæſierit, nitatur aliquanto alio tempore alloqui quottidie mane ſemel Deum modo ſupradicto præconceptum per verba illius verſiculi à nobis c. 9. nu. 4. eiuſd. Enchir. valde dilati: *Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina*. Et per verba illa alterius numquam non reuerendi, & non ſuſpiciendi, *Gloria Patri, & Filio, & Spirituiſancto*. attendens ſolum ad eum, à quo petit adiutorium, & cui gloriam impendit; & ad ſignificata verborum, quibus id facit ſine mentis ad alia euagatione quoad eius fieri poterit. Veſperi autem ſalutet, & oret piiſſimam Virginem Mariã, vti prædictum eſt, immaginatam verbis totius, *Salue regina*, vel ſaltem harum duarum partium. *Salue regina mater miſericordię, vita, dulcedo. ſpes noſtra ſalue; & Ieſum benedictum fructum ventris tui nobis poſt hoc exilium oſtende*, attendens ſolum ad eam ipſam, & ſignificata verborũ, quibus eam ſalutat, & orat ſine mentis ad alia quo ad eius fieri poterit euagatione. Qua quidem duplici conſuetudine, qui ſe munierit, & aſſuefecerit, aſſequetur multa commoda; & in his primum, quòd non offendet tantum Deum, Opt. Max. eiuſdemque piiſſimam, glorioſiſſimamque Virginem matrem, quantum multos (quorum de numero nos quoque fuiſſe dolemus) vidimus offendere recitãdo prædicta quattuor: quę cum intelligentius, attentius, reuerentius, deuotiuſque, quã alia multa recitare deberent: minus tamen intelligenter, minus attente, minuſque reuerenter, & deuote, magiſque feſtinanter, quàm vlla alia quaſi contemptim recitant: & conſequenter ſaltem venialiter peccãdo. quæ maxima grandium bonorum iactura eſt per dicta Miſcell. 62. nu. 137. Secundum, quòd ſapientius, modeſtius, grauius, intelligentius, & reuerentius prædictas horas canonicas inchoabit, ac finiet; cum illæ fere omnes per præfata quattuor inchoentur, & finiantur, quod meri-
27 to fieri debet: quia cum illę ſint genus orandi omnium humanitùs inuentorum optimum, digniſſimæ plane ſunt, quæ intra, & extra eccleſias optime incipiantur, & finiantur; ſiue cantentur, ſiue abſque cantu

recitetur, vt in d. miscel. 62. latius tradimus. Tertiò, quòd qui semel imbuerit consuetudinem pronunciandi præfata quatuor modo prædicto maiore cum sapore, siue magis sapide psallet, & pronuntiabit Dauidicos Psalmos, & præsertim suauissimum illum Psal. 118. *Beati immaculati in via*. Per cuius totam seriem quasi ore ad os familiariter ipsum Deum Opt. Max. alloquimur: quique quatuor horis quotidie diuisus in vndecim octonarios versuum duplicatos inseruit. Sapientius inquã, & attentius cãtabit, & pronunciabit, quam ipse, & multi alii solebamus eos olim cãtare, & recitare; quod & nũc idem facere videmus aliquos. Si ergo res Deo gratissima est, vt ei sapienter psallamus; etsi etiam nobis vtilissima & consolantissima res est recitatio, & auditio Psalmorum Dauidicorum sapienter facta; consequens profectò est, vt quiuis diuina facturus, si fidelis, & prudens fuerit, satagat diuina ope adiutus vitare, dum illa peraguntur, colloquia, quæ nemo non nouit præfatis perquã esse contraria. Quin etiam aspernabitur, & abominabitur consuetudinem eorum, qui sine vlla pausa in medio versuum, & cum rata in fine illorum, & cum frequenti eorundem anticipatione ea pronunciant, incipiendo sequentem versum ante finem præcedentis tanta cum illorum confusione, & mixtione, tantaque festinatione, vt qui canit, vel recitat sequentem non possit percipere, neque intelligere finem præcedentis; neque contra qui canit, vel recitat præcedentẽ possit percipere, vel intelligere finem sequentis. Qui plane abusus, vt supra diximus, & nunc repetimus (eo quòd, vt ait Seneca, numquam nimis dicitur, quod numquam satis dicitur) est omnium cantantium, & recitantium, maximus, & frequentissimus; qui mea sententia, mortifera culpa non caret. Ideoque à Prælatis necessario corrigendus, & explodendus. Dolebitque quòd is abusus frequenter vsurpetur in psallendo Sextam, vel Nonam post missam sollennissime, tardeque finitam; & completoriũ immediate post vesperas sollennissime cantatas, & in fere deglutiendo psalmos laudum vsque ad Benedictus post officium nocturnum triduo ante Pascha cantu organico morosissime decantatum.

VIGESIMVS LOCVS.

19
IGESIMVS denique locus colligitur ex illis partibus cap. 13. num. 9. & seq. in quibus insinuatur, quòd nemo psallentium in choro est sui honoris, & reuerentiæ, quæ sibi debetur, adeo prodigus, vt æquo animo ferat alium alloquentem se, vultum frequenter huc, & illuc vertentem; & sermonem, quo ipsum alloquitur aliis, atq. aliis verbis ad alios prolatis interrumpentẽ. Nemoq. non vituperaret eos, qui orando Deũ

pro,

pro, *Pater noster*, modeste pronunciãdo pronunciant illud, quod insignis ille verbi diuini præco Thomas Illyricus relat. in c.13. nu. 43. Enchir. præd. de orat. solebat olim Tholosæ in Galiis vocare, *Pater noster de gentil home*, dicendo ad Deũ, *Pater noster*, & mox ad famulũ, *Pastine sunt equi?* Et post, *Qui es in celis, Est quod edatur?* Et post, *Sanctificetur nomen tuũ, Cur se demittit accipiter ille?* Et finito, *Adueniat regnũ tuum, Strigila equum;* &c. Et palã est, eum qui alloquitur extraria cum aliis, dum psallit in choro, similem esse illi, qui alloquitur aliquem reuerendum virum vultum frequenter huc, atque illuc vertendo, & sermonem, quo ipsum alloquitur alijs, atque aliis verbis ad alios prolatis interrumpendo, & ei, qui per præfatum, *Pater noster de gentil home* Deum alloquitur. Quare vos omnes Patres in Christo admodum Reuerendi, & Domini mei sacri Confessarii, quibus magna, & opportuna in hoc est auctoritas, etiam atque etiam rogo, & quæso. Primum, vt in reuerentiam diuinæ Maiestatis, exemplo, & verbo adhortemini nos errata nostra vobis confitentes, vt nitamur pro viribus eam orare, eique psallere, & cantare, abstinendo nos à colloquiis extrariis, & ab omnibus aliis, per quæ attentio, vel alia circumstantia bonitati orationis necessaria impediatur. Deinde, vt cõsulatis omnibus psallentibus in choro, & eis præsidentibus, vt seruent, seruariq. faciant illud Ecclesiæ Gallicanæ, *Laudes diuinæ per singulas horas non cursim ac festinanter; sed tractim, & cum pausa decenti præsertim in medio cuiuslibet versiculi, debitam faciendo inter sollemne, & feriale officium differentiam reuerenter ab omnibus persoluantur.* Postremò, vt admoneatis omnes ad horas canonicas, siue preces horarias pronunciandas obligatos, vt meminerimus, sæpeque reputemus, munus pronunciandi eas nobis esse præcipuum; ideoque maxima vigilantia, cura, & studio exercendum; nullasq. opes, nullum earum magnificum vsum, nec ullam generis claritatem tantæ utilitati, gratiæ, gloriæque solidæ nobis apud Deum, & homines fore, quantæ fuerit functio sancta eius iugiter in finem usque uitæ ita continuata, ut tandem uideamus Deum Deorum in Sion. Amen.

ΤΕΛΟΣ.

BERNARDVS SERMONE *13. super Cant. citatus in præfato Enchiridio de oratione: & Horis Canonicis c.13.nu.10.*

IMMOLANTES hostiã laudis iungamus sensum verbis; affectum sensui; exultationem affectui, grauitatem exultationi; humilitatem grauitati; libertatem humilitati, quo interdum liberis purgatæ mentis passibus procedamus.

A M E N.

INDEX EORVM QVAE HOC BREVI COMMENTARIOLO CONTINENTVR.

A

Eccle-

F I N I S.

ROMAE,

Ex Typographia Bartholomæi Bonfadini, & Titi Diani. M. D. LXXXIIII.

peccata reservata q. 2a potestate ordinis et jurisdictionis
applicatur ~~papa~~ specialiter sibi reservata papa, concedit tamen aliquibus in casu in articulo
mortis, quaedam episcopo eiusdem dioecesis, exceptis quibusdam
ma[illegible] quaedam magis [illegible] ~~[illegible]~~ omnia
alia peccata ab ~~[illegible]~~ a reservatis superioribus. Et [illegible]
[illegible] absolvere valide posset, a non reservatis potest
[illegible] in articulo mortis nullum casum sacerdotibus quam papa nec episcopi
nec [illegible] reservaret de lege [illegible] ~~[illegible]~~ de [illegible] reservati
[illegible] valide absolvunt [illegible] potestate [illegible]
de potestate ordinis [illegible] habeat in ordine [illegible] [illegible]
[illegible] jurisdictionis vel habebit [illegible] ordine, vel eo [illegible] ordinis
vel delegata [fabefaret] post suceptum ordinem, quam ipsum [illegible] ~~[illegible]~~ ab [illegible] a
papa [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] vel [illegible]
vel [illegible] omnes [illegible] potestatem [illegible]
[illegible]. [illegible] delegatam in [illegible] articulo mortis, quae [illegible]
[illegible] talis de lege; [illegible] reservationem facta a superioribus
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] potestate [illegible] [illegible]
quolibet peccato ~~[illegible]~~; habet [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] quando
[illegible] habere [illegible] in ordine [illegible] in ordine habet [illegible]
[illegible] concilio [illegible] tridentini sess. 14
cap. 7. [illegible]
[illegible] admittunt ad audiendas confessiones [illegible]
admittit [illegible] ~~[illegible]~~ examinatos ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] quoad clavem [illegible], et [illegible]
[illegible] admittit [illegible] addat eis plenariam potestatem [illegible]
[illegible] concilium tridentinum, sess. 23 cap. 15. [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible] in ordinatione?